

BACCIO

**ON
PASSAVA
TOT**

TONI VALL

Pròleg de Pere Gimferrer

Històries i estètica
del mític temple de la Gauche Divine

Columna

**ON
PASSAVA
TOT**

TONI VALL

Pròleg de Pere Gimferrer

Històries i estètica
del mític temple de la Gauche Divine

Columna

PRIMERA EDICIÓ: GENER DEL 2020
© TONI VALL, 2020
© DEL PRÒLEG: PERE GIMFERRER, 2020
© DELS DIBUIXOS DE PERICH (PÀG. 25 I 169): HEREVES DE JAUME PERICH
© COLUMNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-2599-5
DIPÒSIT LEGAL: B. 26.362-2019
FOTOCOMPOSICIÓ: AUSTRALIA COMUNICACIÓ E IMAGEN, S.L.

www.columnaedicions.cat

L'editor fa constar que s'han fet tots els esforços per localitzar i obtenir l'autorització del copyright de les imatges 4, 46, 47, 48, 49, 57, 61, 75 i 76 del plec de fotos, manifesta la reserva de drets i expressa la seva disposició a rectificar en edicions futures qualsevol error o omissió.

© de les fotografies del plec de fotos:

Foto 1: Xavier Miserachs (hereves de Xavier Miserachs)
Col·lecció MACBA. Centre d'Estudis i Documentació. Fons Xavier Miserachs)
Fotos 2, 3, 6, 8, 10, 12, 13, 15 a 17, 20 a 25, 27 a 30, 32, 35 a 37, 39, 40,
42 a 45, 52, 53, 55, 56, 58 a 60, 62 a 64, 66, 67, 69, 71, 72 i 78: col·lecció de l'autor
Foto 4: Juan Cid
Fotos 5 i 11: Fons Toni Miserachs. Museu del Disseny de Barcelona
Fotos 7, 9, 34, 38, 41, 50, 51, 54, 68, 70, 73, 74 i 77: col·lecció d'Oriol Regàs
Foto 14: Antoni Bernad
Foto 18: col·lecció Guillermina Motta / col·lecció de l'autor
Foto 19: Estudios Fotográficos
Fotos 26 i 65: col·lecció de Josep Maria Espelta / col·lecció de l'autor
Foto 31: Col·lecció d'Elisenda Nadal / col·lecció de l'autor
Foto 33: Toni Vall
Foto 46: J. Ramon Castro
Fotos 47 i 49: Juan Cid / col·lecció d'Oriol Regàs
Fotos 48, 61 i 75: Juan Cid / col·lecció de l'autor
Foto 57: Suárez, reporter gràfic
Foto 76: S. Martí / col·lecció d'Oriol Regàs

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

El paper utilitzat per imprimir aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

ÍNDICE

PRÒLEG	13
INTRODUCCIÓ	17
DUES FESTES I DOS LLIBRES	27
ORIOL BOHIGAS I BETH GALÍ. ABUNDÀNCIA DE PENSAMENT I DE XAMPANY	35
JOSÉ ILARIO. L'AMIC DEL CENSOR	45
MÒNICA RANDALL. ASSASSINAT A BOCACCIO	55
TERESA GIMPERA. TOTES LES VIDES	65
ROMÁN GUBERN. MÉNAGE À TROIS A BOCACCIO?	75
JOAN DE SAGARRA. EL CRONISTA DE TOT	85
TONI MISERACHS. RECORDS DE LA B	95
SERENA VERGANO. SERENA EN SIS ACTES	103
ROSA REGÀS. L'ESPERANÇA	113
ENRIQUE VILA-MATAS. BOCACCIO NO S'ACABA MAI	123
JOAN MANUEL SERRAT. ELS DÉUS DE LA VIDA	133
OSCAR TUSQUETS. LA LLIBERTAT	143
GUILLERMINA MOTTA. NITS DE BOOM I DE POESIA	153
JUAN MARSÉ. MITOLOGIES BOCACCIANES	161
COLITA. L'AMISTAT	171
ELISENDA NADAL I JESÚS ULLED. LA LLAVOR I L'ARBRE	187
GEORGINA REGÀS I ANNA MAIO. TE'N RECORDES?	195
JORGE HERRALDE. ENCREUAMENT D'ENTUSIASMES CONTAGIOSOS	205
BEATRIZ DE MOURA. LA IMPORTÀNCIA DE BALLAR A BOCACCIO	213
SALVADOR CLOTAS. PER QUÈ NO DIR-NE NOSTÀLGIA?	221
GONZALO HERRALDE. RETORN A BOCACCIO	231
BONUS TRACK. EL INVENTOR	239
EPÍLEG. ORIOL REGÀS, ABSÈNCIA PRESENT	245
BIBLIOGRAFIA	251
AGRAÏMENTS I RECONeixEMENTS	253

ORIOI BOHIGAS I BETH GALÍ

ABUNDÀNCIA DE PENSAMENT I DE XAMPANY

Si Oriol Bohigas em diu que sí, m'hi llanço. Ho pensava durant les setmanes en què em rondava la idea de fer un llibre sobre Bocaccio. Per acabar de decidir-me necessitava una empenta, un senyal. Una revelació, tal vegada. Tenia la meua col·lecció, els objectes que havia anat trobant, comprant, guardant. La B de Bocaccio em repicava a dins com una campana. Tenia clars els noms que m'interessaven, les entrevistes que voldria fer. Bohigas era un d'ells. És força gran, selecciona molt les seves aparicions públiques, segur que ja no concedeix entrevistes. esclar que també em ve la imatge, clara i recent, de Bohigas i la seva família fa dos estius prenent un refrigeri a la terrassa del Marítim de Cadaqués.

Cadaqués, sí, el poble que va testimoniar tants somnis, tantes festes i inspiracions dels membres de la Gauche Divine. Pensava i no em decidia. La revelació va arribar en forma de missatge de whatsapp. Era del meu germà Joan, cineasta, documentalista i, sobretot, cercador d'històries, com jo. «Estic a l'SGAE i tinc el Bohigas al davant. Li dic alguna cosa?». I sí, li va dir alguna cosa, i tant a ell com a la seva dona, Beth Galí, els va agradar la idea. Quin sorprenent entusiasme, quina hospitalitat i, sobretot, quin privilegi poder visitar Oriol Bohigas a casa seva. Fa molts anys que viu a la plaça Reial. Descobriré que hi regna una pau total. M'espera poca estona després de dinar. El trobo mirant la tele. Quasi no tinc temps d'observar de reüll els llibres, els quadres i els mobles que l'envolten, ordenats amb gran disciplina. Hi viuen dos arquitectes, tots els elements són on toca, tot compleix la seva funció. L'estructura i l'ornamentalitat conviuen i dialoguen. És raonable dir que qui em rep és un dels intel·lectuals catalans més rellevants de l'últim mig segle (llarg). Amb ironia i també amb afecte, Ana María Moix escriu així sobre ell al seu llibre *24 horas con la Gauche Divine*: «Oriol Bohigas es un arquitecto de la Gauche Divine, un arquitecto muy progre, que además de ser arquitecto y progre, es uno de los Hombres más exitosos de la Gauche Divine (tiene también la cabeza más gorda de la Gauche Divine)».¹

M'hauria volgut documentar amb la totalitat de la seva extensa bibliografia. Em refio de *Refer la memòria*, l'ampli volum que agrupa els seus tres principals llibres memorialístics, i, sobretot, em refio del paradís perdut. Així es deia, *El paraíso perdido*, el qüestionari —inspirat per una idea del

poeta britànic Auden— que a partir del número 11 de la revista *Bocaccio*, d'octubre de 1971, es formulava a tota mena de personalitats culturals de l'època. El primer contenia les respostes d'Oriol Bohigas i de Jaime Gil de Biedma. Respostes o, més ben dit, llicències poètiques d'eco psicodèlic.

Forma de gobierno:

«*Por muy pesimista que se sea, uno espera que, por lo menos, el gobierno no tendrá forma*».

Actividades económicas:

«*¡Yo qué sé!*».²

Hi ha millor esperit, fabulador i enjogassat, millor punt de partida per demanar a Bohigas que bussegi dins la seva àmplia i carregada memòria a la recerca dels flaixos de Bocaccio que hi romanguin? Per a algú que té tot Barcelona al cap, segur que és un exercici estimulants aturar-se en un racó del carrer Muntaner just a sobre de General Mitre. L'última entrada del seu dietari *Dit o fet*, amb data de 13 d'abril de 1990, es diu «Bocaccio i Cadaqués». Conté paraules d'elogi per a Oriol Regàs i la seva «fervent imaginació», pels «múltiples atractius» de la «magnífica» Teresa Gimpera i pel disseny neomodernista de Xavier Regàs. Rememora la disposició del local amb aquestes paraules: «El soterrani, comunicat amb dues escales situades molt estratègicament, era destinat a l'habitual bullanga de ballaruga amb música de sonoritat absorbent».³ «Bullanga de ballaruga», només aquest detall lexicosemàntic ja revela a tot bon entene-

dor que els flaixos són més fognades que no pas petites espurnes. Per a Bohigas, recordar Bocaccio és recordar Cadaqués, juntament amb Begur i Calella de Palafrugell, una de les sucursals estivals i de cap de setmana de la Gauche Divine. Al mateix text, hi apareixen les figures clau de Federico Correa i Rosa Regàs, i també, molts anys abans de ser parella, la de Beth Galí: «Encara adolescent, venia des de les solituds de Montjoi per lluir les ulleres geomètriques i opaques de Courrège, per endinsar-se mar enllà amb un xicot que acabava de sortir dels calabossos de Via Laietana». ⁴ És un goig, tants anys després, que Galí ens acompanyi el dia que sec amb Bohigas a la taula de la biblioteca de casa seva. Ell es desplaça amb cadira de rodes i s'expressa amb certa dificultat. Noranta-tres anys el contemplen i dins el seu cap bullen totes les idees de tants anys de professió.

Primer li ensenyo *Refer la memòria* i el fulleja com si fes temps que no li queia a les mans: «Si no la guardes en algun lloc, la memòria es perd». He llegit també el fragment en què té claríssim on es va gestar la revista *Arquitectura Bis*, l'aventura editorial de la qual està més satisfet: «La nova revista va néixer, amb Rosa Regàs i Enric Satué, al voltant de les taules i els sofàs de Bocaccio, de la mateixa manera que n'havien sorgit manifestos polítics, agrupacions culturals, convocatòries de conferències, editorials experimentals, reivindicacions laborals, tot allò que compensava l'aparença frívola d'un grup de barcelonins que es volien desmarcar de la mediocritat del franquisme agonitzant». ⁵

Desplego sobre la taula tot l'aixovar bocaccià. Com que és la primera persona que visito, tinc especial interès a comprovar la seva reacció

davant del devessall d'objectes que reboteixen el meu arxiu. La safata, les copes, la guardiola, els mistos, els sotagots... «A l'Oriol Regàs li encantaven aquestes coses!», diu Galí. Tots dos s'hi entretenen i dediquen una estona més a mirar les fotos que Xavier Miserachs va fer de l'interior del local i que omplien cada temporada els preciosos catàlegs que regalaven a la clientela fidel. «A Bocaccio van saber capturar i reflectir molt bé el canvi de moda dins del món decoratiu de l'època. De fet, van contribuir a fer-lo! Es van prendre molt seriosament la possibilitat de posar fi a la rigidesa estilística, d'introduir nous corrents dins del disseny». D'aquests nous corrents, Bohigas i els seus coetanis en parlaven, en discutien, es contradien. L'intercanvi d'idees durant les llargues nits de tertúlies a la planta baixa de Bocaccio era molt profitós. Bohigas menciona unes quantes vegades la influència de l'arquitectura i la decoració italianes. Es nota que el tema li ha interessat sobre manera i s'afanya a fer reaparèixer, com a figura destacada de les tertúlies, catalitzador de moltes sinergies, el seu amic Federico Correa, l'arquitecte que, formant tàndem amb Alfonso Milá, va imaginar el Flash-Flash i Il Giardinetto, l'edifici Atalaia i la remodelació de l'anella olímpica de Montjuïc.

La Beth preferiria no participar gaire a la conversa. Anava a Bocaccio, però diu que era massa jove per recordar res amb gaire autoritat. Dubta, però s'hi atreueix. Etiqueta Bohigas i Correa com «els senyors» dins del teixit d'arquitectes que freqüentaven Bocaccio. I després hi havia «els joves»: Oscar Tusquets, Lluís Domènech, Ricardo Bofill... La conversa

sobre arquitectura és llarga i de tant en tant s'hi infiltren espurnes festives. A Bocaccio, la Beth i els seus amics, vint-i-pocs anys, sempre anaven a baix, a la pista de ball. Els emocionava quedar-se asseguts a l'escala que comunicava els dos ambients i observar «els grans», «els popes», que de sobte decidien fer una pausa en les seves intenses converses i baixar a la zona de la bullanga de ballaruga. «Hi havíeu coincidit algunes vegades?». Moltes vegades! Hi havia amistat entre els pares de la Beth i el matrimoni Bohigas. Cangurs de les filles grans, estades a Cadaqués, connexions que creixen, que metamorfosegen, vides noves que sorgeixen...

Recorden que el Boom llatinoamericà també va pujar i baixar aquelles escales mentre deixava a Barcelona una empremta inesborrable. Bohigas continua infiltrant l'arquitectura a la conversa: el GATEPAC, el Grup R, el Racionalisme, els regionalistes... I aquell repte de buscar la modernitat confrontada a la grisa arquitectura franquista. Bohigas ja havia superat la quarantena, ja tenia la família formada i també el seu històric despatx d'arquitectura. Pot testimoniar de manera infal·lible l'esperit identificatiu de Bocaccio, el talent i l'oci donant-se la mà, convivint amb tota naturalitat. «Se n'ha parlat com si allò fos un niu de frivolitat i no ho era gens! Allà va néixer en bona part la nova cultura catalana». Una cultura moderna. Tot el que passava allà dins estava relacionat amb tot el que venia de fora, i ho absorbien com esponges i ho incorporaven immediatament a les seves tertúlies. Tenia una influència molt gran en els llenguatges estètics i culturals, en les maneres de fer i, sobretot, en les maneres de viure. Bohigas m'ho explica content

de recordar-ho de la millor manera possible, sabent que va ser-ne participi decisiu. La seva esposa ho rubrica: «A Bocaccio molts vam descobrir una nova manera de pensar. Els matrimonis podien estar ben avinguts, mal avinguts o falsament ben avinguts. Potser passaven una nit allà dins i descobrien que era possible separar-se. Senzillament no ho havien pensat abans».

Més instants associats a la discoteca. També a *Dit o fet*, es trasllada el novembre de 1975, quan Oriol Regàs va tenir la valentia d'instal·lar-hi un parell de televisors per anar seguint les notícies de l'agonia de Franco i d'oferir brindis de xampany cada vegada que el comunicat mèdic anunciava un agreujament. Galí també se'n recorda i també celebra aquell atreviment, aquella capacitat per a la subversió encara secreta, encara clandestina però ja imparabile. Destaca també la importància del bon moment econòmic que vivia el país, el famós *Desarrollismo*, com a context que s'ha de tenir molt en compte per comprendre la fusió entre interessos professionals ambiciosos, cultura emergent i ganes de passar-ho bé. «Fusió», de fet, és un concepte que casa bé amb Bocaccio. Fusió d'oficis, esclar, fusió d'interessos. I fusió de classes socials? Això potser no tant. Fusió d'ideologies? Doncs també, amb un denominador comú: estar-ne, del franquisme, fins al capdamunt. «Emmarcat en un decorat una mica carrincló i un ambient eminentment burgès, hi floria un activisme bestial; moltíssims manifestos van ser escrits a les seves taules i a la seva barra», rememora ella. I a ell se li acudeix la frase definitiva: «Existia una estranya abundància de pensament i de xampany». Sensacional!

La beguda els inspirava, intentaven que no els obnubilés. A Bocaccio treballaven a consciència moltes resistències. També a l'alcohol.

Ens entretenim passant pàgines de dos o tres exemplars de la revista *Bocaccio*. Conserven a la biblioteca tots els números i continuen fent-se creus de com de moderna era, de com reflectia l'esclat del disseny gràfic, de la fotografia de moda, de l'erotisme, de totes les inquietuds lúdiques i artístiques que en aquell moment els feien vibrar el cervell i altres parts del cos. Els objectes de Bocaccio més comuns, més fàcils de trobar, són els sotagots i les capsetes de llumins. Queda clar que s'hi bevia i s'hi fumava molt. Bohigas no passava una setmana sense anar-hi. Els dijous, divendres i dissabtes, sobretot. I els viatges! La Beth va anar als viatges de Roma i d'Eivissa: «Has de trucar a l'Anna Maio!». Anna Maio, sí, figura fonamental de Bocaccio, organitzadora dels viatges i de tantes celebracions, juntament amb Georgina Regàs, peces clau del múscul de l'empresa.

Un últim detall, preciós, per posar la rúbrica a la conversa. Cada dijous, o a temporades els dijous alterns, l'Oriol i la Beth sopen al restaurant Igueldo del carrer Rosselló amb Federico Correa. Si algun cop no se'n recorden o els passa per alt que ja els toca veure's, ell els truca per reclamar la cita. Tants anys d'interessos compartits, tants anys d'amistat i dos dels noms clau de l'arquitectura moderna a casa nostra continuen tenint temes de què parlar, no renuncien a cultivar l'art de la conversa i de la companyia mútua. «L'Igueldo és avui el nostre petit Bocaccio». Una de les ànimes del restaurant és Beatriz de Moura —«fonamental que hi parlis», recalca Bohigas—, i en recordar-la, la Beth fa viatjar de nou la memò-

ria fins a aquella escala tan especial on es paraven a observar el personal i rememora la potència de les dones a Bocaccio: «Érem nosaltres les que ens posàvem a ballar només d'arribar-hi; ballàvem com boges!».

M'acomio pensant en el pensament i en el xampany. En la bullanga. En el paradís perdut. M'enduc una signatura un pèl tremolosa i una tona de generositat.

PS: Penso en una foto que he descobert fa poc i que em fascina. Es veu Bohigas, amb vestit i corbata, just en acabar el concert dels Beatles a la Monumental el 3 de juliol de 1965. L'acompanyen, entre altres, Federico Correa, Beatriz de Moura i Oscar Tusquets. Em xoquen dues coses: l'intangible de l'amistat prolongada entre els membres de la Gauche Divine —i habituals de Bocaccio— que tantes vegades apareixerà, quasi com a leitmotiv, al llarg de les pàgines d'aquest llibre. I també adonar-me que l'any 1965, Bohigas ja tenia quaranta anys. I cinquanta-quatre anys després és la mateixa persona que m'ha rebut a casa seva. Impressiona fer segons quines sumes i restes.

¹ *24 horas con la Gauche Divine*, Ana María Moix, Lumen, 2002, p. 20.

² *Bocaccio*, núm. 11, octubre de 1971, p. 70.

³ *Refer la memòria*, Oriol Bohigas, RBA, p. 663.

⁴ *Refer la memòria*, Oriol Bohigas, RBA, p. 666.

⁵ *Refer la memòria*, Oriol Bohigas, RBA, p. 707.